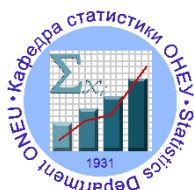

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 7

**Одеса
2021**

УДК 311
БКБ 60.6

Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 7. – Одеса, ОНЕУ. – 2021. – 161 с.

Автори:

Вітковська К. В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Готліб І. Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О. Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю. О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорелова Т. В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотосенкова О. В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Багірова К. Р. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Біла Д. В. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Білоус О. Ю. – студент факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Галан А. Я. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Гузінська А. М. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Єзерська А. О. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Запиченко В. В. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Іванченко Т. А. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Криса К. М. – студентка факультету фінансів та банківської справи Одеського національного економічного університету,

Лукашєва А. Є. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Лупу А. Р. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Мельник С. А. – студент факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Осадчук Я. В. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Табунщик О. Г. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Ткач Ю. І. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Хомколова В. А. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Чайковська О. О. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Шпілінова Є. А. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,
Штельмашук М. С. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету.
Яценко А. М. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

У збірнику наводяться результати дослідження студентів та викладачів кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів у деяких країнах світу, в Україні та окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

ЗМІСТ

Єзерська А.О., Самоєнкова О.В. Статистичне дослідження рівня екологічної безпеки атмосферного повітря України	6
Галан А.Я., Милашко О.Г. Статистичний аналіз туристопоту в Україну	13
Білоус О.Ю., Погорєлова Т.В. Статистичний аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України	20
Чайковська О.О., Ольвінська Ю.О. Статистичний аналіз впливу факторів на рівень розвитку малого підприємництва в Україні	26
Штельмашук М.С., Ольвінська Ю.О. Статистичний аналіз рівня людського розвитку в Україні та деяких країнах світу	33
Осадчук Я.В., Самоєнкова О.В. Міжнародні порівняння рівня освіти населення	40
Іванченко Т.А., Вітківська К.В. Особливості сучасного рівня життя по окремих регіонах України	49
Табунщик О.Г., Погорєлова Т.В. Аналіз розвитку та стану страхового ринку в Україні	56
Мельник С.А., Ольвінська Ю.О. Статистичний аналіз витрат на охорону навколишнього середовища в Україні	63
Криса К.М., Погорєлова Т.В. Аналіз динаміки іпотечного кредитування в Україні	72
Іванченко Т.А., Погорєлова Т.В. Статистичний аналіз тарифних ставок в Україні	78
Яценко А.М., Вітківська К.В. Проблеми та демографічні прогнози для України	83
Шпілінова Є.А., Вітківська К.В. Сучасні тенденції дитячої смертності	88
Лукашєва А.Є., Вітківська К.В. Сучасні тенденції демографічної ситуації: регіональний аспект	94
Багірова К.Р., Вітківська К.В. Статистична оцінка життєвого рівня населення для окремих регіонів України	101
Іванченко Т.А., Готліб І.Г. Статистичний аналіз та прогнозування надходження інвестицій в економіці України	108

Лупу А.Р., Ольвінська Ю.О. Статистичний аналіз проблем розвитку туристичної газулі в Україні та світі у 2021 році	120
Гузінська А.М., Ольвінська Ю.О. Сучасний аналіз тенденцій динаміки чисельності населення в Україні	125
Біла Д.В., Ольвінська Ю.О. Вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки України: проблеми та шляхи їх вирішення	131
Ткач Ю.І., Ольвінська Ю.О. Аналіз динаміки середньої тривалості життя в Україні	140
Запіченко В.В., Ольвінська Ю.О. Відкриття ринку землі: проблеми та перспективи	150
Хомколова В.А., Ольвінська Ю.О. Аналіз динаміки мінімальної заробітної плати в Україні	155

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Чайковська О. О.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студентка, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Чайковська О. О., Ольвінська Ю. О. Статистичний аналіз впливу факторів на рівень розвитку малого підприємництва в Україні. Розглянуто економічне та нормативне значення поняття підприємництва. Обґрунтовано необхідність розвитку малого підприємництва для країни. Розглянуть основні проблеми розвитку та фактори, що на це впливають. Проведено аналіз впливу факторів на рівень розвитку малого підприємництва в Україні.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, продукція, вплив факторів, виробництво.

Chaikovska O. O., Olvinskaya J. O. Statistical analysis of the influence of factors on the level of small business development in Ukraine. The economic and normative significance of the concept of entrepreneurship is considered. The necessity of small business development for the country is substantiated. The main problems of development and the factors influencing it will be considered. The analysis of the influence of factors on the level of small business development in Ukraine is carried out.

Keywords: entrepreneurship, small business, products, influence of factors, production.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Чайковська, О. О. Статистичний аналіз впливу факторів на рівень розвитку малого підприємництва в Україні [Текст] / О. О. Чайковська, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 7. – Одеса, ОНЕУ. – 2021. – С. 26 – 32.

Розвиток малого підприємництва є одним з найважливіших чинників не тільки становлення, але й розвитку ринкової економіки України, особливо в умовах економічної і політичної нестабільності, які характерні для нашої країни в даний час. Тому про необхідність максимального сприяння створенню умов для успішного розвитку малого бізнесу та підприємництва, який, у свою чергу, повинен сприяти не тільки розв'язанню соціальних проблем, але й служити основою для економічного зростання України, останнім часом декларується багато. Важливою є не лише економічна суть процесу, а власне, сам процес, який має значний вплив на

соціальну функцію ринкової системи.

Актуальність дослідження обумовлена визначним місцем і роллю малого бізнесу на будь-якому етапі розвитку суспільства і її слід розглядати у контексті взаємозв'язку економічного, соціального і політичного змісту, а також взаємовпливу на відповідні елементи суспільної структури в конкретних умовах.

Розвиток та основні тенденції головних показників життєдіяльності підприємництва викликали значний інтерес у багатьох вчених та економістів. Серед вітчизняних науковців дану тему вивчали Базавлук Я. І., Буряк Л. Д., Захожай В. П., Дрига С. Г., Максименко Н. Д., та ін.

Метою даної статті є обґрунтування теоретичної значущості дослідження стану та основних проблем розвитку підприємницької діяльності як фактору економічного розвитку та статистичний аналіз впливу факторів на розвиток малого підприємництва України.

Згідно до Господарського кодексу України, підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Підприємницька діяльність в Україні здійснюється з урахування певних прав суб'єктів та принципів її організації. Підприємці мають право без обмежень обирати напрями діяльності, що не заборонені законами. При цьому, деякі окремі види господарської діяльності мають свої особливості, що встановлюються законами.

До основних принципів підприємницької діяльності відносять:

- вільний вибір підприємцем виду діяльності;
- самостійна організація підприємцем програми діяльності, до якої можуть входити вибір постачальників, споживачів, фінансових та трудових ресурсів, встановлення цін на продукцію і послуги;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом, тощо.

Щодо учасників підприємницької діяльності, виділяють окреме поняття – суб'єкт господарювання. Таким суб'єктом називають учасника господарських відносин, що здійснює господарську діяльність шляхом реалізації сукупності господарських прав і обов'язків, мають певне майно. Суб'єктами можуть виступати господарські організації, громадяни України та іноземці.

Підприємництво, в залежності від сукупності факторів, класифікують на різні групи. Однією з таких класифікацій є саме розподілення підприємств за розмірами. Таке розподілення базується на даних про кількість працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік. За цими критеріями підприємства поділяють на малі, у тому числі мікро-, середні та великі підприємства. [1]

У 2012 році ці критерії приведено у відповідність до рекомендацій Європейської комісії 2003/361/ЕС від 20 травня 2003 року щодо визначення розміру підприємств. Крім двох наведених критеріїв, Рекомендації Європейського Союзу (ЄС) містили також валюту балансу як альтернативу продажам (з тими самими значеннями, за винятком верхньої межі, яка була встановлена на рівні €43 млн).

Для України було вирішено використовувати ті самі значення, але в гривневому еквіваленті, за середньорічним курсом Національного банку України. Використовується середньорічний курс. Це згладжує короткострокові коливання, але не захищає від довгострокових.

Через це структура економіки за розміром підприємств з часом змінюється через зміну обмінного курсу, а не лише завдяки прискореному розвитку якихось із цих сегментів. Особливо різке підвищення середньорічного курсу євро спостерігалось у 2014 та 2015 роках, коли він зріс на 48% та на 54%, відповідно. [2]

На даний момент на шляху до розвитку та становлення української економіки важливу роль відіграє саме сектор малого підприємництва. Оскільки зараз Україну важко віднести до низки країн, що мають сформовані ринкові інститути, формування та розвиток малого бізнесу є важливою аспектом існування ринкових економічних відносин, що безпосередньо забезпечують розвиток країни в економічних та соціальних сферах.

Мале підприємництво так цінується розвиненими індустріальними країнами, оскільки є найбільш масовим, гнучким до змін, мобільним і динамічним способом ведення господарської діяльності. На частку малого бізнесу в загальній сукупності підприємств може припадати до 70% національного продукту, воно забезпечує високий рівень зайнятості населення та приріст нових робочих місць.

Сьогодні цілком очевидно, що успіх економічного розвитку країни великою мірою залежить від ефективного розвитку і функціонування саме малого підприємництва.

Нажаль, ситуація з розвитком малого бізнесу в Україні лише бажати кращого. Його розвиток гальмується рядом причин, які діють комплексом, а власники малого підприємництва стикаються із перепонами на всіх етапах циклу життя підприємства, починаючи зі створення і реєстрації, закінчуючи ліквідацією.

На тенденції розвитку малого підприємництва безпосередньо впливає також негативна динаміка основних макроекономічних показників.

Нажаль, ситуація з розвитком малого бізнесу в Україні лише бажати кращого. Його розвиток гальмується рядом причин, які діють комплексом, а власники малого підприємництва стикаються зі перепонами на всіх етапах циклу життя підприємства, починаючи зі створення і реєстрації, закінчуючи ліквідацією. До причин, що не дають розвиватися малому підприємству відносять:

- неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого підприємництва, так і підприємництва в цілому;
- високий рівень бюрократизму та складні умови входження на ринок;
- високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого бізнесу йти в тіньову економіку;
- недостатня державна фінансово-кредитна і майнова підтримка малого бізнесу;
- відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності;
- відсутність стимулів для інвестицій. [3]

Всі ці проблеми, що були перелічені вище, загострились під час пандемії. Карантин паралізував ділову активність у всьому світі, а для вітчизняних підприємців ускладнив і так непросту ситуацію. Зменшення доходів населення, закриття підприємств, скорочення та обмеження діяльності суб'єктів господарювання, закриття кордонів значною мірою вплинуло на функціонування малого бізнесу в Україні.

Для того, щоб отримати уявлення про сучасний стан підприємництва України, слід розглянути основні показники життєдіяльності. Малий бізнес в Україні є найчисельнішим способом ведення господарської діяльності в загальній кількості підприємств всіх розмірів.

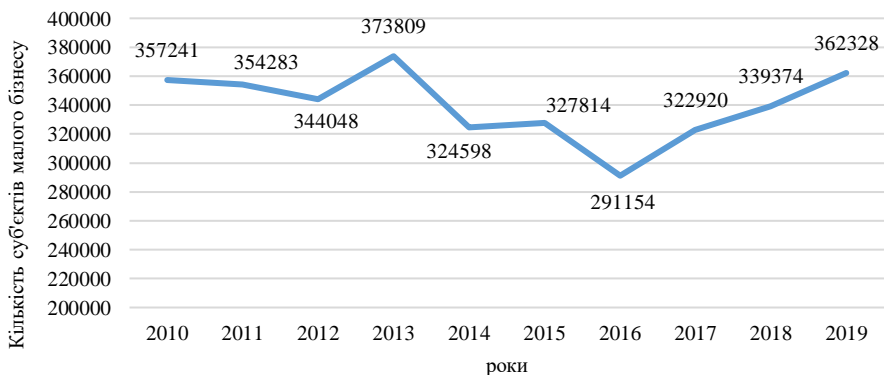

Рис. 1. Кількість суб'єктів малого бізнесу у 2010-2019 роках

Так, на розвиток малого бізнесу впливають безліч факторів. Дію цих

факторів необхідно розглядати в тісній залежності від політичних, правових, природних і соціально-економічних умов. Покращення розвитку малого бізнесу залежить від того, наскільки правильно визначаються і використовуються основні чинники соціально-економічної системи. У зв'язку з цим усі фактори, що впливають на процес розвитку малого бізнесу, доцільно поділити на наступні групи:

- *Зовнішні фактори, тобто фактори макросередовища* – це ті фактори, що знаходяться поза контролем окремого малого підприємства.

- *Внутрішні фактори тобто фактори мікросередовища* – фактори, які перебувають у зоні контролю окремого підприємства.

Розглянемо групу зовнішніх факторів. Вони включають:

- *Політико-правові фактори*, до них відносять нормативно-законодавчу базу щодо дотримання прав людини, прав власності, прав здійснення підприємницької діяльності та підтримки розвитку „малого бізнесу”, політичну стабільність у суспільстві, взаємодію законодавчої і виконавчої влади у підтримці діяльності малих підприємств, політику і стратегію відносно розвитку малого бізнесу та підприємництва на регіональному рівні, упровадження у Україні принципів Європейської хартії малих підприємств, рівень злочинності тощо.

- *Економічні фактори* – структура валового регіонального продукту, рівень інфляції, стабільність національної валюти, умови регулювання цін, рівень оподаткування, розвинута банківська система, гарантії страховок, стан регіональних ринків, ступінь економічної свободи підприємництва та середній розмір заробітної плати, мінімальні розміри заробітної плати і пенсії.

- *Демографічні фактори* – структура населення регіону за віком та статтю, за кваліфікацією та рівнем освіти.

- *Соціальні фактори* – умови та рівень життя населення у регіоні, рівень розвитку системи охорони здоров'я, свобода пересування, соціальні гарантії і пільги, свобода слова.

- *Природні ресурси*, до яких входять робоча сила, сировина, земля, енергетичні ресурси.

Рівень розвитку малих підприємств сьогодні доцільно розглядати як комплексне економічне поняття, що характеризується певними ознаками. Тому, з метою дослідження процесів формування і динаміки обсягу реалізації продукції малих підприємств проведемо кореляційно-регресійний аналіз і визначимо дію основних внутрішніх факторів, які впливають на зміну цього показника на прикладі малих підприємств виробничої сфери.

На підставі апріорного аналізу основними факторами, які впливають на обсяг виробництва і реалізацій продукції, визнано обсяг валових капітальних інвестицій, кількість найманих працівників та їх продуктивність праці. Дійсно, від обсягу інвестицій у малий бізнес залежать забезпеченість, структура і оновлення основних засобів, впровадження

інноваційних технологій і випуск нової продукції, використання нових видів матеріалів та інше. Що стосується кількості працівників і їх продуктивності праці, то це одні з визначених основних факторів виробництва продукції. Оскільки даних за один рік недостатньо для побудови трьохфакторної моделі, доцільно використовувати показники за 2017, 2018 та 2019 роки. Щоб уникнути помилкових результатів, пов'язаних зі зміною в часі середніх значень ознак, у рівняння регресії додатково введено фактор часу t ($t = 1, 2, 3$).

В цілому кореляційно-регресійна модель достатньо надійна, що підтверджує значимість F - критерію Фішера: при $\alpha = 0,01$ значимість $F = 2,798E-10 < 0,01$, тобто з імовірністю 99% можна гарантувати статистичну надійність кореляційно-регресійної моделі в цілому.

Що стосується надійності окремих коефіцієнтів рівняння регресії, яка перевірялась за допомогою t – критерію Стьюдента, то при $\alpha = 0,05$ підтверджується значимість коефіцієнта a_1 ($P_1 = 0,01164 < 0,05$) і коефіцієнта a_2 ($P_2 = 1,26053E-09 < 0,05$). При $\alpha = 0,06$ не підтверджується значимість коефіцієнта a_3 ($P_3 = 0,47573 < 0,06$). Враховуючи його незначимість, прийнято рішення про виключення його з рівняння регресії.

В результаті повторного регресійного аналізу за виключенням фактору a_3 отримана модель характеризується високим коефіцієнтом детермінації ($R^2 = 0,97401$). В цілому кореляційно-регресійна модель достатньо надійна, що підтверджує значимість F - критерію Фішера: при $\alpha = 0,01$ значимість $F = 2,4862821E-11 < 0,01$.

Що стосується надійності окремих коефіцієнтів рівняння регресії, яка перевірялась за допомогою t – критерію Стьюдента, то при $\alpha = 0,05$ підтверджується значимість коефіцієнта a_1 ($P_1 = 0,00225 < 0,05$) і коефіцієнта a_2 ($P_2 = 2,42849E-10 < 0,05$). Додатково введений в рівняння регресії фактор часу t також є значимим, оскільки $P_4 = 0,02017 < 0,05$.

В результаті подальшого аналізу отримана така кореляційно-регресійна модель обсягу реалізації продукції по групі малих підприємств виробничої сфери:

$$\hat{Y}_v = -26725489,87 + 2,067253281 X_1 + 764,2496822 X_2 + 11486046 X_3,$$

де: X_1 – обсяг валових капітальних інвестицій, тис. грн.;

X_2 – середньорічна кількість найманих працівників, осіб;

X_3 – додатковий фактор часу t .

Параметри кореляційно-регресійної моделі a_1 , a_2 інтерпретуються таким чином: при збільшенні суми валових капітальних інвестицій на 1 тис. грн.. обсяг реалізованої продукції малих підприємств виробничої сфери збільшується на 2,067 тис грн., при збільшенні середньорічної кількості найманих працівників на 1 особу обсяг реалізованої продукції збільшується на 764,25 тис. грн.

Таким чином, перевірка за всіма показниками підтвердила точність, надійність і адекватність визначеної кореляційно-регресійної моделі обсягу реалізованої продукції малих підприємств виробничої сфери діяльності і

можливість її практичного використання для подальшого факторного економічного аналізу і прогнозування.

Проведений у роботі аналіз показав, що розвиток малого бізнесу в Україні значно відстає від потреб сучасної української економіки. Малі підприємства, що є рушійною силою економік більшості розвинених країн світу, в Україні поки що самі потребують особливої уваги та підтримки з боку держави. Для формування ефективної системи підтримки суб'єктів малого бізнесу, необхідно постійно проводити моніторинг основних показників діяльності малих підприємств, аналізувати їх в динаміці, проводити аналіз впливу факторів, особливо тих факторів, що стримують розвиток малих підприємств, аналізувати регіональні та галузеві особливості функціонування малого бізнесу та отримані результати враховувати при розробці регіональних та державних програм підтримки підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України Стаття 55. Поняття суб'єкта господарювання. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Звіт з оцінки реалізації державної політики розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, USAID KEY 2019
3. Крисак А. О. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / А. О. Крисак. – Економіка та держава №12, 2018. – 68 С.
4. Ольвінська, Ю. О. Оцінка розвитку суб'єктів підприємництва Одеської області за допомогою інтегральних індексів / Ю. О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. - № 9/1. – С. 156-160.
5. Уманець Т.В. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- і макрорівень : [монографія] / Уманець Т.В., Ольвінська Ю.О., Лучакова О.В. – Донецьк : «ВІК», 2010. – 250 с.
6. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.
7. Ольвінська Ю.О. Використання методу рангової кореляції при аналізі розвитку малого підприємництва / Ю.О. Ольвінська, О.В. Самоєнкова; за ред.: М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Одеса : Одеський національний економічний університет, 2015. – № 3 (58). – С. 161-169.
8. Самоєнкова О. В. Економічна статистика : Навч. посібник / О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська. – Одеса: ФОП Гуляєва В. М., 2020. – 276 с.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ВИПУСК 7

Частина I

**Одеса
2021**